

Żydowskie egzorcyzmy

Mirosław Winiarczyk

Premierą nowej inscenizacji „Dybuka” Teatr Żydowski rozpoczyna 65-lecie działalności. Ta klasyczna sztuka Szymona An-skiego (Salomon Zainwel Rapaport, 1863-1920) była wystawiana w Polsce wielokrotnie od 1920 roku w języku jidis i po polsku. Była także przenoszona na ekran: już w 1937 roku wybitny reżyser Michał Waszyński zrealizował „Dybuka” w języku oryginalnym. Film ten, jeden z dziewięciu zrealizowanych wówczas polskich obrazów dla widowni żydowskiej, wszedł do klasyki światowego kina ze względu na walory artystyczne. W 1979 roku Stefan Szlachtycz przeniósł na telewizyjny ekran spektakl „Dybuk” z 1970 roku, w reżyserii Szymona Szurmieja, z młodziutką Goldą Tencer w roli głównej. Można więc powiedzieć, że „Dybuk” wszedł na stałe do tradycji polskiego teatru i kultury.

Nowe przedstawienie w Teatrze Żydowskim trudno jednak nazwać wiernym przeniesieniem sztuki An-skiego na deskę teatru. Maja Kleczewska potraktowała

tot. Magda Hueckel

wała tekst jako punkt wyjścia do własnej kreacji. Oparta na tradycji chasydzkiej opowieść – w oryginale ma jeszcze podtytuł „Na pograniczu dwóch światów” – o miłości ucznia jesiwy, którego duch po śmierci wciela się w ciało ukochanej, została tu zderzona z pamięcią o Żydach zmarłych w warszawskim getcie. Akcja została połączona z wirtualnymi pro-

jekcjami, oglądamy nawet sceny z próby w teatrze, w trakcie której dochodzi do czegoś w rodzaju egzorcyzmów Lei, z której nie chce wyjść duch ukochanego Chonena. Efekty są nieco sztuczne, a obrazy opętania dziewczyny chwilami przypominają sceny z amerykańskich filmów typu „Egzorcysta”.

W oryginalnym tekście „Dybuka” chodzi o pokazanie konfliktu autentycznej miłości z aktem zdrady – oddaniem córki przez ojca niekochanemu mężczyźnie, co prowadzi do rzucenia wyzwania Bogu przez zdradzonego kochanka, paktu z szatanem i opętania dziewczyny. Nie jestem pewien, czy realizacja klasycznej sztuki, mającej swój niepowtarzalny klimat i wymowę, daje się łatwo przełożyć na współczesny język kultury popularnej. Czy nie mamy tu do czynienia z zafałszowaniem i manipulacją?

Teatr Żydowski. „Dybuk”. Scenariusz sceniczny na podstawie sztuki Szymona An-skiego: Maja Kleczewska, Łukasz Chotkowski. Reżyseria – Maja Kleczewska. Wykonawcy: Marcin Błaszak, Piotr Chomik, Magdalena Koleśnik, Joanna Przybyłowska, Henryk Raifer, Dawid Szurmiej, Golda Tencer i inni. Premiera – 17 kwietnia.